

Cáin Chonspóideach

Ceist 1 Beidh tú ag féachaint ar ball ar thuirisc faoin cháin chonspóideach atá ar thithe cónaithe anois. Sula bhféachann tú ar an tuairisc an féidir leat féin agus an duine in aice leat a bhfuil ar eolas agaibh faoin scéal a phlé le chéile.

Ceist 2 An bhfuil na focail ar eolas agat? Deán féin agus an duine in aice leat iarracht an leagan Béarla díobh a aimsiú.

1. property tax: _____
2. Revenue Commissioners: _____
3. fair / just: _____
4. Revenue Commissioners' website: _____
5. besides: _____
6. one local councillor: _____
7. the guidelines make no sense: _____
8. surrounding: _____
9. suburbs: _____
10. sewerage: _____
11. self-assessment: _____

Ceist 3 Freagair na ceisteanna leis an duine in aice leat.

1. Cén próiseas a bhfuil tús curtha leis?
2. Cén fáth a gceapann Dónal Ó Loinsigh agus Andrias Ó Muineacháin nach bhfuil an treoír go maith nó cóir?
3. Cad a bheas sna litreacha a sheolfar?
4. Cé mhéad cánach atá le híoc le haghaidh 2013.

Ceist 4. ‘...suíomh *idirlín*...’ agus ‘...Coimisinéirí *Ioncaim*...’

(a) Cén ghné den ghramadach a bhaineann leis na focail i gcló lodálach thuas?

(b) Líon na bearnaí leis an fhoirm cheart de na hainmfhocail sna habairtí thíos:

1. Tá gá le córas _____ níos fearr sa tír. (oideachas)
2. Is breá le daltaí _____ caife a ól lena gcairde ag an deireadh _____. (meánscoil / seachtain)
3. Ní maith le daltaí _____ éide _____ a chaitheamh. (bunscoil / scoil)
4. Tá an leabhar _____ an-trom ar fad. (matamaitic)
5. D’ól Máire gloine _____ leis an bhéile. (fíon)

Ceist 5 ‘...dealramh...’

Is minic an focal sin i gcuid mhór nathanna Gaeilge. An dtuigeann tú na cinn seo? Cuir in abairtí iad lena mbrí a léiriú:

De réir dealraimh
Tá dealramh aige leat
Rud a chur ó dhealramh
Baineann sé le dealramh
Níl aon dealramh leis sin

Ceist 6 Pléigh na ceisteanna seo leis an duine in aice leat nó le do ghrúpa:

- Cén fáth a n-íoctar cáin, dar leat?
- An íocann daoine an iomarca cánach sa tír seo, dar leat? Cén fáth?
- Cad a cheapann tú féin faoin cháin mhaoine seo?

Freagraí

Ceist 1

Tabhair deis dóibh an scéal a phlé ina mbeirteanna.

Ceist 2

1. property tax:	<i>cáin mhaoine</i>
2. Revenue Commissioners:	<i>Na Coimisinéirí Ioncaim</i>
3. fair / just:	<i>cóir</i>
4. Revenue Commissioners' website:	<i>suíomh idirlín na gCoimisinéirí Ioncaim</i>
5. besides:	<i>seachas</i>
6. one local councillor:	<i>comhairleoir áitiúil amháin</i>
7. the guidelines make no sense:	<i>nach bhfuil aon dealramh leis an treoir</i>
8. surrounding:	<i>mórthimpeall</i>
9. suburbs:	<i>bruachbhailte</i>
10. sewerage:	<i>séarachas</i>
11. self-assessment:	<i>féinmheasúnú</i>

Ceist 3

1. Tá tús curtha leis an phróiseas chun an cháin mhaoine a bhailiú.
2. **Dónal Ó Loinsigh:** Nach ionann teach feirme agus tithe eile agus gur cheart do gach feirmeoir cás pearsanta a dhéanamh leis na Coimisinéirí Ioncaim.
Andrias Ó Muineacháin: Ceapann sé go bhfuil na treoracha ar an suíomh idirlín amaideach, nach féidir tithe i mbruachbhailte agus tithe faoin tuath a chur i gcomparáid le chéile agus iad a chur sa bhanda céanna. Tá i bhfad níos mó seirbhísí ag tithe i mbruachbhailte.
3. Treoir do dhaoine conas féinmheasúnú a dhéanamh ar luach a dtithe.
4. Níl ach leathbhliain cánach le hóc don bhliain 2013.

Ceist 4

(a) An tuiseal ginideach uatha.

(b)

1. Tá gá le córas **oideachais** níos fearr sa tír.
2. Is breá le daltaí **meánscoile** caife a ól lena gcairde ag an deireadh **seachtaine**.
3. Ní maith le daltaí **bunscoile** éidí **scoile** a chaitheamh.
4. Tá an leabhar **matamaitice** an-trom ar fad.
5. D'ól Máire gloine **fíona** leis an bhéile.

Ceist 5

De réir dealraimh – *apparently*

Tá dealramh aige leat – *he looks like you*

Rud a chur ó dhealramh – *to disfigure something*

Baineann sé le dealramh – *it seems likely*

Níl aon dealramh leis sin – *that's ridiculous*

Ceist 6

Abair leis na foghlaimeoirí na ceisteanna a phlé ina mbeirteanna nó i ngrúpaí.

Máire T. Ní Mhadaoin

Tá tús curtha inniu leis an bpróiseas leis an gcáin mhaoine a bhailiú agus litreacha postáilte chuig úinéirí tí faoin gcáin chonspóideach. Deir na Coimisinéirí loncaim nár cheart cloí leis an treoir atá ar an suíomh idirlín agus sin amháin leis an gcáin a ríomh, ach an bhfuil an córas cóir do mhuintir na tuaithe? Tá daoine ann a deir nach bhfuil.

Grett O'Connor

Cosúil leis na mílte eile ar fud na tíre bhí Dónal Ó Loinsigh ó Chúil Aodha ag féachaint ar shuíomh idirlín na gCoimisinéirí loncaim inniu agus ar an luach a bhí molta ann dá thighⁱ feirme.

Dónal Ó Loinsigh

Tá difríocht mhór, tá sé ana-dheacair ar fad luach a chur ar thigh istigh i lár feirme seachas tigh i sráidbhaile nó ar thaobh an bhóthair. Agus measaimse, caithfidh gach aon fheirmeoirⁱⁱ sa tír ...a phlé... a chás féin a phlé leis an *Revenue*.

Grett O'Connor

Cé go ndeireannⁱⁱⁱ an suíomh idirlín nach bhfuil i gceist sna luachanna^{iv} atá tugtha ach treoir, deir comhairleoir áitiúil amháin nach bhfuil aon dealramh leis an treoir chéanna.

An Comhairleoir Aindrias Ó Muineacháin

Is ea, d'fhéachas ar thithe^v tuaithe mórthimpeall ceantar Mhúscraí^{vi} agus iad sin a chur i gcomparáid leo sin istigh sna bruachbhailte i mBaile an Easpaig agus fiú i mBaile an Chollaigh. Agus, is cosúil go bhfuil a lán díobh sa bhanda céanna, banda a trí agus tá sé ana-dheacair a thuiscint conas a d'fhéadfadh^{vii} tithe tuaithe, tithe iargúlta a bheith....an cháin chéanna a leagfaidh an rialtas orthu sin is a bheadh ar thithe istigh sna bruachbhailte, áit go mbeadh uisce, séarachas agus a leithéid ar fáil.

Grett O'Connor

Tosnófar ag seoladh amach litreacha inniu chuig úinéirí tí ar fud na tíre ag míniú dóibh conas féinmheasúnú a dhéanamh ar luachanna a dtithe. Beidh na litreacha ar fad seolta amach faoi lár na míosa seo chugainn agus is gá an cháin a íoc roimh dheireadh na bliana. Cáin leathbhliana a bheidh i gceist do 2013, ach dar ndóigh is gá dhá oiread an mhéid sin a íoc don bhliain seo chugainn. Grett O'Connor, Nuacht TG4 i nGaeltacht Mhúscraí.

ⁱ Is leagan canúnach den fhocal *teach* é *tigh*.

ⁱⁱ *feirmeoir* a deirtear

ⁱⁱⁱ *go ndeir* atá sa chaighdeán oifigiúil

^{iv} *luacha* a deirtear

^v *ar tithe* a deirtear

^{vi} *Múscraí* a deirtear

^{vii} *go bhféadfadh* a deirtear